

SOMOGYEGRES

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3

2. Bemutató5

Történelmi, természetföldrajzi bemutatás

3. Örökségünk 7

*A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki,
táji és természeti értékek, településképi jellemzők*

4. Építészeti útmutató, ajánlások10

Telepítés

Tetőhajlásszög

Magasság

Tetőforma

Terepalakítás

Színek

Kerítések

Kertek

Erkélyek, tornácok

Ajtók, ablakok

Homlokzatképzésre

Részletek

5. Mai példák 25

6. Utcák, terek26

7. Hirdetések, reklámtáblák 27

8. Impresszum28

BEVEZETÉS

A helység településképi arculati kézikönyve a település természeti és épített értékeit hivatott bemutatni. Célunk a kézikönyv elkészítésével, hogy mind az itt lakóknak mind pedig azoknak, akik abban gondolkodnak, hogy a jövőben ideköltöznek, megmutassuk azokat az épületeket, kerítéseket, kerteket stb., amiket mi jó, a település arculati képébe illeszkedő és követendő példának gondolunk.

Szeretnénk, ha a kézikönyv elősegítené a tudatos építési, építkezési formák megismerését és alkalmazását.

A környezetünk, utcaképünk, településképünk esztétikája nem emblemikus épületekkel érhető el, hanem rendezett, egymáshoz hangulatban, színben, homlokzatban, tető kialakításban illeszkedő építményekkel. A szabályok közös kialakításával meghatározhatjuk, melyek azok az építészeti, környezeti és kulturális értékek, amelyek követendőek a településen.

A településen a térség népi építészetének, a hagyományos épületek bájának, egyedi karakterének megőrzése, újraélesztése nem a múltba, hanem a jövőbe is mutathat, kiegészülve az innovatív építészeti megoldásokkal. A dokumentum nem lezárt, hanem egy folyamatosan kiegészülő, szemléletformáló kiadvány.

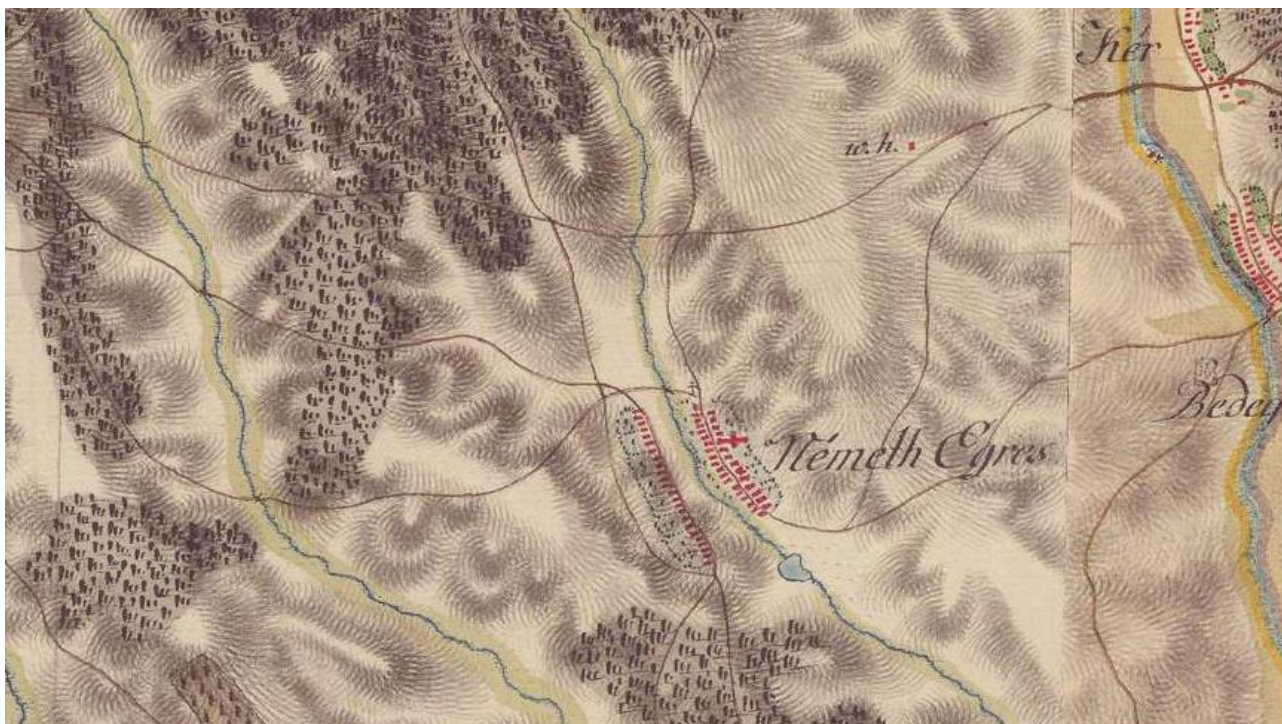
Reméljük, hogy elképzeléseink bemutatásával hozzájárulhatunk a település megfelelő és korszerű kialakításához.

BEMUTATÁS

2

Somogyegres Somogy megyében, a Tabi járásban található. A zsáktelepülés Kér irányából közelíthető meg. Somogyegres lakónépessége a 2015-ös adatok alapján 186 fő. Környezete és levegője tiszta. Erdők, tavak veszik körül a települést. A bükkös, tölgyes, gyertyános erdők vadállománya gazdag, kedvelt vadászterület. A szép természeti környezet kellemes pihenő- és kirándulóhely az ide látogatók számára. Az igali és tamási gyógyfürdők, valamint a Balaton könnyen elérhető innen. Helyi sajátosság az útszéli építménnyel védett kőoltár, melyet feltehetően a betelepült sváb lakosság építtetett.

1.térkép: Az első katonai felmérés (1763-1787)

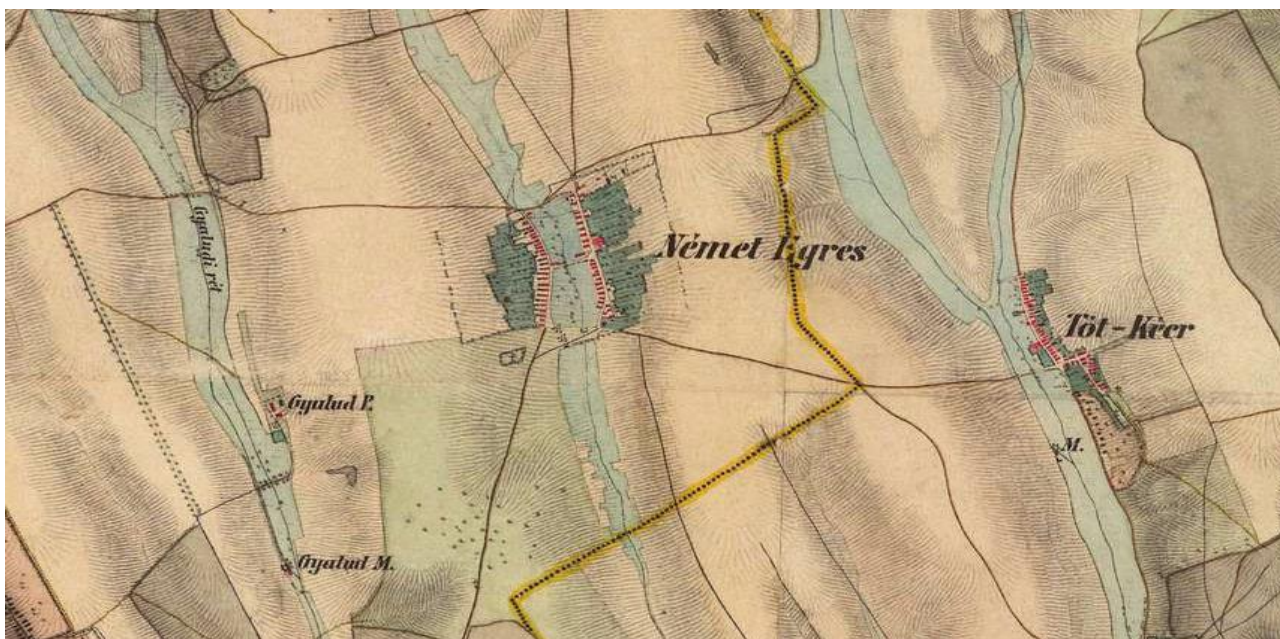
A település neve nem az egresből, hanem az égerből (égeres) származik, mivel a hagyomány szerint égererdő vette körül. Egy 1864-es jegyzői iratban fellelhető: *"Helyiség tekintettel nevét miután most is erdőkkel van körül véve a hajdani cséplés egresektől kölcsönözte. E köségnek neve hogy másképp Íratott volna, miután semmi ez elnevezésre vonatkozó iramányai nincsenek, de hagyomány útján sincs adott hogy másképp neveztetett volna. A köség eredetiségére senki nem emlékszik."*

(A cseplés vagy cseplyés szó gazos, tövises, bozóttal, bokorral benőtt helyet jelent.) Ezt őrzi a címerben található két égerfa levél és termés.

A hagyomány szerint 17 család alapította a települést, erre utal a község címerében található 17 csillag is.

1237-ben a falu neve Egres alakban szerepelt egy oklevélben, mely IV. Béla birtokrendezési politikájával kapcsolatos. A Zólyomban készült oklevél megerősíti Imre király azon adományát, mely *"bizonyos, Somogy megyében lakó embereket, földjeikkel, szőleikkel és összes javaikkal együtt"* az esztergomi érsekségnek adományozott.

A török hódoltság alatt Nagyegrös volt a falu neve.

2. térkép: A Második Katonai Felmérést ábrázolja

Tóth István György történész közli a somogyi végekről Musztafa koppányi bég – 1637. június 18-án – kelt, és gróf Batthyány Ádám dunántúli főkapitányhoz címzett levelét, melyben a török főtiszt elpanaszolja, hogy a Balatonfelvidékről és a zalai végekről, a magyar végváriak – a keszthelyiek, devecseriek, zalaváriak etc. – portyára indultak és Külső-Somogyban, Nagyegres falut (ma Somogyegres) kegyetlenül megsarcolták. A bég magyar nyelvű levelében kéri a főkapitányt, mivel, hogy a falu magyar földesura ő, míg török részről pedig a koppányi bég – hasson oda az alárendelt végváriaknak, hogy efféle portyákat nem indítsanak. Musztafa bég a legnagyobb természetességgel írt – valóban nem szokatlan, hanem nagyon is általános állapotot –, hogy *„Isten engedelméből Coppán végvárnak én vagyok fű békje és gondviselője – és ezen Koppán tartományban az Nagyságod faluja, Nagyegrös Törökországban az én birtokomban vagyok, Magyarországon Nagyságodé, úgy értem.”* Ezért sürgeti, hogy a dunántúli főkapitány – mint a falu földbirtokosa szigorúan lépjen fel a magyar végvári katonaság rablásai ellen, akik minap éppen Nagyegresre szálltak, s *„Nagyságod falujában az Nagyságod jobbágjai megkínzódtak.”*

A török bég előadja, hogy sokakat elfogtak és csak váltságdíj ellenében engedtek szabadon. Teljesen elfogadhatatlan – a bég érvelése ez –, hogy a gróf faluját és alattvalóit a főkapitány pálcája alá tartozó magyar vitézek fosztogassák és sarcolják: *„Kérem azért Nagyságodat, az szomszédságban Nagyságod ne hagyja az Nagyságod jobbágyságait ilyen ok nélkül, mód nélkül ilyen tolvajoknak elpusztítani, mert én Törökországban minden kártól megoltalmazom az mint lehet. Hogy ha Nagyságod most gondját nem viseli, azok a tolvajok elpusztítják ezt az országot, mert ha én Törökországban ilyen tolvajokat találnék, mind felakasztanám és elveszteném őket, de mind Magyarországból származik az tolvaj.”* Vagyis, kérleli a bég Batthyányt akadályozza meg, a magyar végváriak hasonló portyázásait. XVII században elnéptelenedik. Ennek két legvalószínűbb oka: a törökök elpusztítják, vagy járvány tizedelte az itt élőket. 1713 -ban kezdődött meg a falu betelepítése. Az 1715 -ös összeírásban 6 háztartást jegyeztek fel. 1724 -ig csak magyarok lakták, ekkor települtek be a németek, akik hamar asszimilálódtak. 1773 -ban a terület birtokosa a gróf Batthyány család. 1762 gróf Batthyány Lajos nádor a falu földesura. A család részéről a községutolsó földesura herceg Batthyány Fülöp, később herceg Montenuovo Alfréd birtoka lesz. 1931-ig Németegres a falu neve, a lakosság kérésére Somogyegresre változtatják.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

A megye gazdag történelmi múltjának köszönhetően jelentős építészeti és kulturális értékekkel hagyományokkal bír. Somogy megye építészeti örökségére jellemző, hogy a falvak településszerkezete általában "egyutcás", bár több helyen őrizték a korábbi "halmazos" elrendezés emlékét. A változatos domborzati viszonyok nagyban befolyásolták a települések kialakulását, a megye építészetét.

Somogy megye településhálózatának legfőbb jellemzője aprófalvas jellege. A házak vertfalúak, sárból készültek, elől oromfalasak vagy csonkakontyosak. Jellemző a nádfedés, mint helyi építőanyag. A házak bent, a hűvös szobákban kincseket rejtenek, szőttesek, hímzések sokaságát.

Somogy megye építészeti örökségeit főként az aprófalvak, illetve nagyobb falvak utcái hordozzák. A nagyobb városok is szép emlékeket őriznek, ugyanakkor számuk kevésbé meghatározó. A megye falvai jelentős részében a településszerkezet még idézi az évszázados szokásrendet. A vallási irányzatok egykori nagy szerepére bizonyítékkul szolgálnak a települések templomai. A lakóépület-állomány eredeti vagy átalakított formában van, s még őrzik a lakáshasználat és építészeti arculat nemzedékek során kialakult

hagyományát. Ennek egyik oka, hogy Somogy megye falvainak közel fele kevesebb, mint 500 fő lakossal rendelkezik. Az előregedő, számos esetben fogyatkozó népességgel rendelkező településeken átalakításokat nem volt gazdaságos kivitelezni, a lakosság igényei sem követelték ezt meg, illetve a gazdasági helyzet sem segítette ezt elő.

A falusias népi építészet legkorábbi épületei a parasztházak. A paraszti életformához kötődő lakóházak jól igazodtak a mindennapi élethez. A parasztház kialakítása, elrendezése praktikus volt. Az épülethez tartozó gazdasági építmények, ólak a parasztház természetes tartozékai voltak. A házakon megjelenő népies motívumok a természet szeretetét, a hagyományok tiszteletét közvetítette. Ezek formája, mennyisége függött a tájegységre jellemző szokásoktól, illetve a tulajdonos anyagi helyzetétől. A község parasztházai kezdetben vályogból, később esetenként téglából épültek. Az oldalhatárra épült lakóházak színe jellemzően világos volt, leginkább fehér. Egy nagyobb, vagy két kisebb ablakkal néztek az utcafrontra. Az ablakok fedésére szolgáló zsalugáterek használata elterjedtnek mondható. Tetőformájuk a nyeregtető, vagy kontyotető volt. Jellemző héjazat a cserép, vagy a pala. Az utcákkal párhuzamosan elhelyezett építmények jellemzően közintézményi feladatokat láttak el, vagy valamilyen más szerepet töltöttek be. Ezek több ablakkal kémlelve az utcát, jóval nagyobb alapterülettel épültek.

A könnyebb élet vágya, illetve a politikai irányváltás okozta gazdasági átrendeződés az építészetre is kihatott. Kezdetben korszerűsítették, átépítették a házakat, majd megjelentek a szocializmus idején az újabb építésű kockaházak. Ezek a lakóházak más szobaelosztással rendelkeztek, egy más korszak igényeit igyekeztek kielégíteni. A korábbi bájos lakóházak népies jellegét elhagyva épültek. Jelenlétük országos szinten igen jelentős, az egykori iparhoz, bányászathoz kötődő települések esetében kiváltképp.

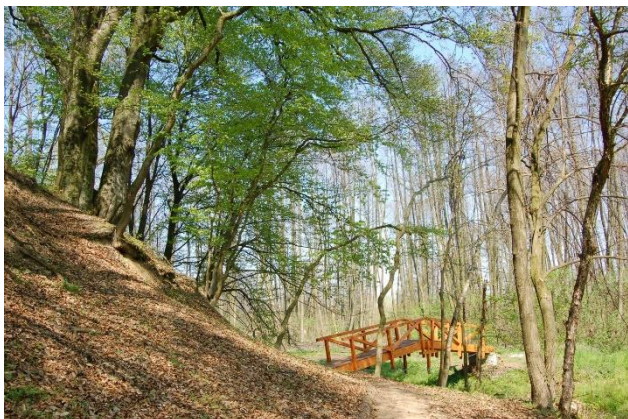

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A megye legmagasabb pontja Külső-Somogyban található, a Gyugy-hát 312 m. Belső-Somogy átlagos tengerszint feletti magassága 173 m, Külső-Somogyé 186 m, a Zselicé pedig 211 m. Mindhárom terület völgyekkel rendkívül sűrűn tagolt. Belső- és Külső-Somogy teljes völgyhálózatának hossza meghaladja a 9800 kilométert. A domborzati viszonyok tehát sem a közlekedés, sem pedig a betelepedés számára nem jelentenek átjárhatatlan akadályt.

A közvetlen vízgyűjtő területeket tekintve a megye öt (Balaton, Sió, Koppány, Kapos, Dráva) jelentősebb egységre tagolható. A Balaton vízgyűjtő területe a somogyi részeken délről észak felé lejt. A Zala folyó egy rövid szakaszon határfolyó Somogy és Zala megyék között. Legjelentősebb somogyi mellékfolyója a Zala-Somogyi-határárok, mely a megye északnyugati vizeit (legjelentősebb köztük a Marót-völgyi-csatorna) gyűjti össze és vezeti a Balatonba. A Sió vízgyűjtő területeinek Somogy megyei része kis kiterjedésű. A legjelentősebb Somogy megyei mellékfolyója a Kis-Koppány, mely kelet-nyugati törésvonalban folyik.

A megye területe növényföldrajzi tekintetben a Dél-Dunántúl (Praeillyricum) flóraidékéhez tartozik. E flóraidék legjellemzőbb sajátossága, hogy átmeneti jellegű a magyar (pannon) és a nyugati (illir) flórák között. A természetes állatvilág összetételét tekintve közép-európai jellegű a megye.

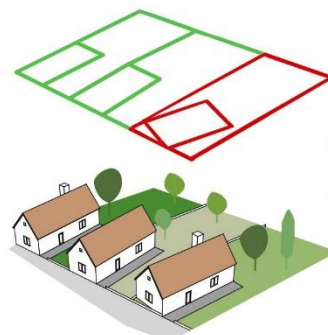
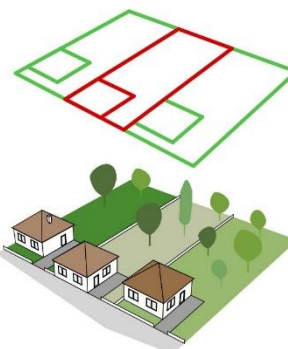
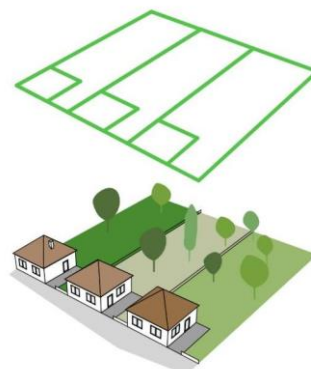
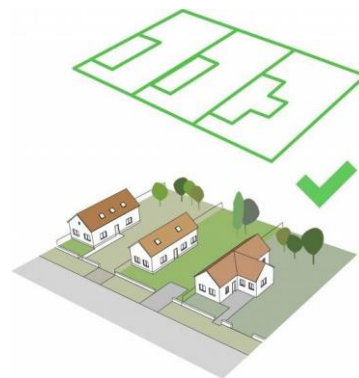
ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

Ebben a fejezetben általánosságban jellemző építészeti útmutatók és ajánlások olvashatóak, melyek érzékeltetni kívánják, hogy melyek a javasolt kialakítási lehetőségek, valamint mely általános hibák kerülendőek új épületek építése esetén és meglévő házak felújítása, bővítése során.

TELEPÍTÉS

A településre az oldalhatáron álló beépítés jellemző. Az épületek hossz tengelye nagyrészt az utcára merőleges, idokolatlanul elforgatni ettől a tengelytől nem javasolt.

A lakóházak többnyire előkertés beépítéssel kerültek kialakításra, de vannak utcavonalas telepítések is. Az utcában kialakult építési vonaltól nem javasolt hátrahúzni vagy előrébb húzni az újjonnan épülő házakat. Új épület elhelyezésekor javasolt a szomszédos épületekhez igazodni, az egy vonalban álló házak alkotnak harmonikus utcaképet.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A település területén a családi házak tetőhajlásszöge hasonló.

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetükben lévőké. A túl magas, illetve túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a település utcaképebe.

MAGASSÁG

Törekedni kell arra, hogy egy utcában hasonló magasságú épületek kerüljenek elhelyezésre.

A meglévő épületek közé ékelődő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas házak nem illeszkednek a falu utcaképebe. A tematikus ábrán a településen javasolt épületmagasság illeszkedése látható.

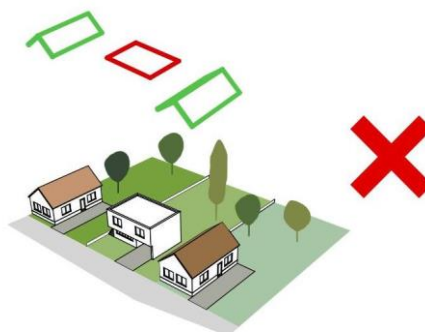
TETŐFORMA

A településen lévő tetőformák igen változatosak főként nyereg-, konty-, és csonka kontytetők.

Új ház tervezésénél a szomszédok figyelembevételével kell illeszkedni a környezethez.

A nyeregtetős házból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú épület vagy lapostatós ház.

A hazai gyökerek nélküli, „mediterrán” stílusú házak tervezése kifejezetten nem ajánlott a településen.

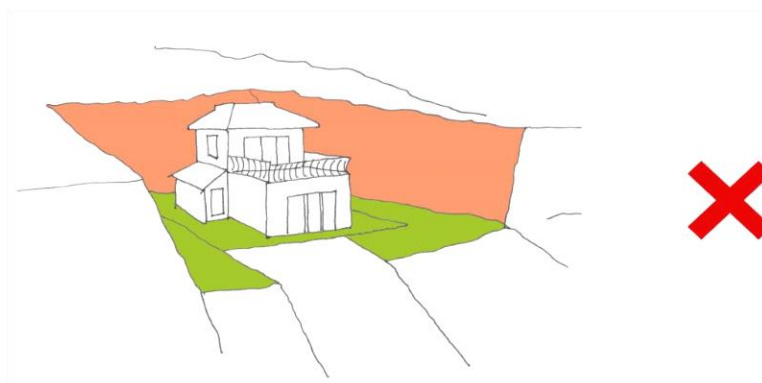
A sematikus ábrákon példák láthatók a településképbe illeszkedő és nem illeszkedő tetőformájú épületekhez.

TEREPALAKÍTÁS

A község a domborzat szempontjából változatos.

Az épületek tervezésénél ügyelni kell a terepviszonyoknak megfelelő telepítésre.

Nem megfelelő, ha az épületet belevájni a terpbe vagy árkot képezni.

SZÍNEK

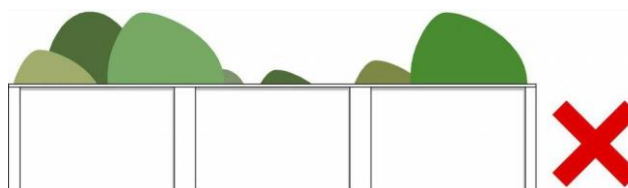
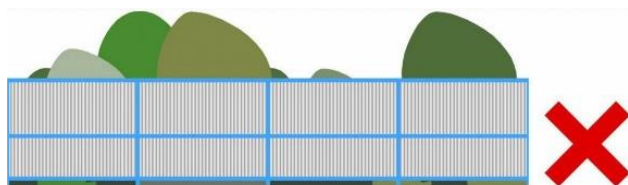
A településen a fehér, vagy világos „földszínek” a jellemzők. A természetes anyag és színhasználattal egységes településkép jön létre. Az eltérő, kirívó színű épületek nem illeszkednek a meglévő házakhoz, így kialakításuk kerülendő.

Nem elfogadhatóak a rikító fémlemezfedések vagy burkolatok sem.

Példák a megfelelő színhasználatra. Javasolt a világos pasztellszínek használata, sötét színű faablakokkal.

KERÍTÉS

A településen az áttört kerítések a jellemzők. Általában fa-, vagy fém anyagú, a régebbiek lábazat és oszlop nélküli kialakításúak, később alacsony, tömör lábazattal, vakolt téglá oszlopokkal kialakított kerítések készültek.

A kezeletlen felületű beton elemes, tömör kerítés kerülendő.

A kerítések színhasználatánál törekedni kell a ház színével harmonizáló színek használatára, fakerítésnél a barna árnyalatai javasoltak.

Teljesen áttört drótfonatos kerítést utcafronton elsősorban kerülendő.

Utcavonalas beépítések esetén elfogadott a tömör falazott kerítések használata is. Ajánlott a környezetben megfigyelhető szerint kialakítani a kerítéseket.

Ajánlott áttört kerítés látható az itt szereplő képen, mely lábazattal és oszlopokkal került megvalósításra.

KERÍTÉSEK

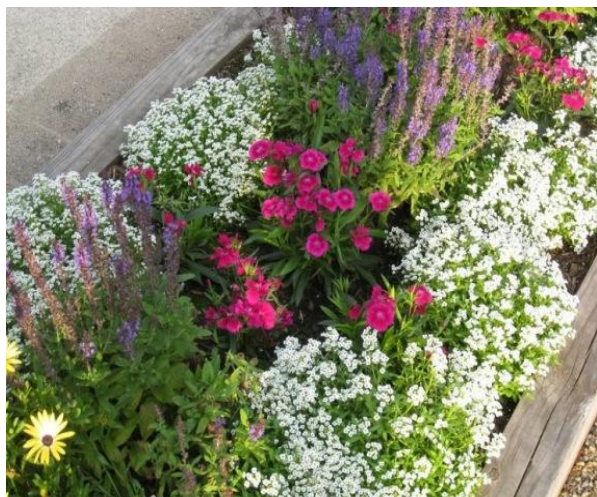
A településen általában áttört fakerítéseket találunk, ezek vizuálisan kevésbé választják el az utcától az előkerti területet, mint a tömör téglá, vagy sűrű lécezéssel kialakított fakerítés.

Amennyiben a fa-, vagy fémkerítés sötét színű (sötétbarna, sötétzöld), akkor kontrasztot képez az épülethomlokzat fehér színével, erősen áttört felülete miatt viszont az épületet nem takarja.

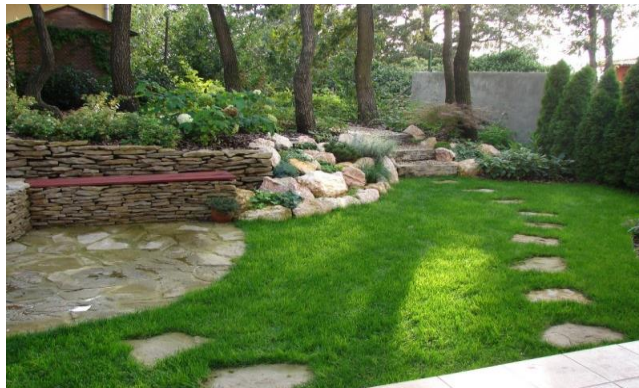
KERTEK

Településképi szempontból fontos, hogyan alakítjuk ki és gondozzuk zöldfelületeinket. A szabadabb utcaszerkezet, áttört kerítések következtében a zöldfelület szövetszerűbb kialakítású, a kerítésen belül kialakított előkertek részek együtt élnek az utcával. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. A képek nem a településen készültek.

Pihenőkert, udvar

A településen hátsó kertben lévő területeket több évszázadon át megművelték, így biztosítva a helyben élők megélhetését. Ma is több helyen találunk gyümölcsöst, vagy konyhakertet. A XXI. században már vidéken is némileg átalakult az élet, az ember vágyik a pihenésre, melyet leggyakrabban saját kertjében kaphat meg. Ebben segíthet, ha a lakókörnyezetünket igényesen formáljuk. Egy szép pihenőkert a ház mögött, kerti tűzhellyel az életminőségünket javítja.

TORNÁCOK

A magyar népi építészet jellegzetes eleme az oszlopos tornác. A tornác az épülethez viszonyított elhelyezkedése tájegységenként, illetve a tulajdonos vagyoni helyzete függvényében is változó volt. Az oldaltornác készült mellvéddel és mellvéd nélkül is. A tornác oszlopainak, mellvédjeinek anyaga többnyire vakolt téglá, de találunk faoszlopos megoldást is. Néhány példa látható a változatos tornáckialakításra.

ANYAGHASZNÁLAT

Javasolt tetőfedés a kerámia cserép és a pala.

Kerülendő a hullámpala és fémlemez fedés.

Kerülendő egy tetőn többféle cseréptípus elhelyezése.

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Ajtók, kapuk jó példák:

A településen az áttört kerítések javasoltak, ezek készülhetnek fából, illetve fémből egyaránt. Gondos kialakításuk fontos, mert ezek a szerkezetek biztosítják a kapcsolatot az utca és az udvar között.

Ablakok, ajtók jó példa:

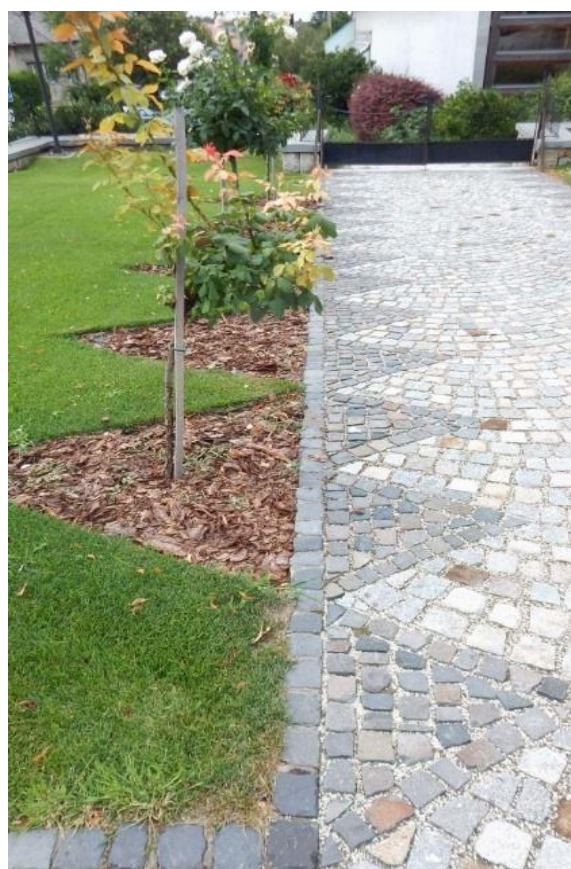
Javasolt a megfelelő arányrendszerű faablakok beépítése, a hagyományos parasztházakon, osztott üvegezésű kivitelben. Az ablakokra zsalutábla, vagy zsalugáter kerüljön árnyékolónak, a műanyag redőnytakaró ablakok beépítése kerülendő.

JÁRDÁK, BURKOLATOK

A beton, aszfalt burkolat helyett javasolt természetes anyagú burkolatkialakítás. Anyaga lehet természetes kő, bazalt.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A település épületeinek utcai homlokzatai változók. A parasztházak jellemzően oldalhatárra épültek. A nyeregtetővel rendelkező épületek oromzatán két nyílás biztosította a szellőzést, illetve a fény bejutását. A másik domináns tetőforma a kontytetős kialakítás volt. A héjazatot cserép, illetve a pala jelentette. Minden esetben javasolt a hagyományos szín és formavilág lekövetése új épület építése és meglévő épület felújítása során.

RÉSZLETEK

Az építészeti részletek szép formálása a népi építészet jellegzetessége volt. A mai épületeknél is fontos egy-egy kémény, zsalugáter, homlokzati részlet kimunkálása, úgy, hogy az az épület egészével összhangban legyen. Az épület mellett, az udvarban, utcán lévő tárgyak, építmények is hozzájárulnak az összkép egységéhez. Egy szépen megformált kerti kút, egy gondosan elkészített tornácrészlet is esztétikai értéket hordozhat. A megyében gyakori a timpanonszerű kialakítás. A házak továbbá őrzik a faépítkezés emlékeit.

MAI PÉLDÁK

Meglévő épület felújítása, a település karakterbe illeszkedően

Hagyományos parasztház felújításoknál törekedjünk arra, hogy az épület megőrizze az eredeti karakterét, stílusjegyeit. Az utcai homlokaton lévő két kis, osztott faablakot ne cseréljük nagyobbra, ne helyezzünk elé külső tokos, műanyag redőnyt, betekintés elleni védelemnek inkább zsalutábla, vagy zsalugáter kialakítása javasolt.

Esetleges energiahatékonysági korszerűsítés esetén a fehér színű nyílászárók helyett, célszerű barnás árnyalatú fa szerkezetek beépítése.

A hagyományalapú fejlesztés ott kifejezetten ajánlott, ahol még a településkép őrzi egykori képét. A hagyományokat tisztelő felújítások szép példákat eredményezhetnek.

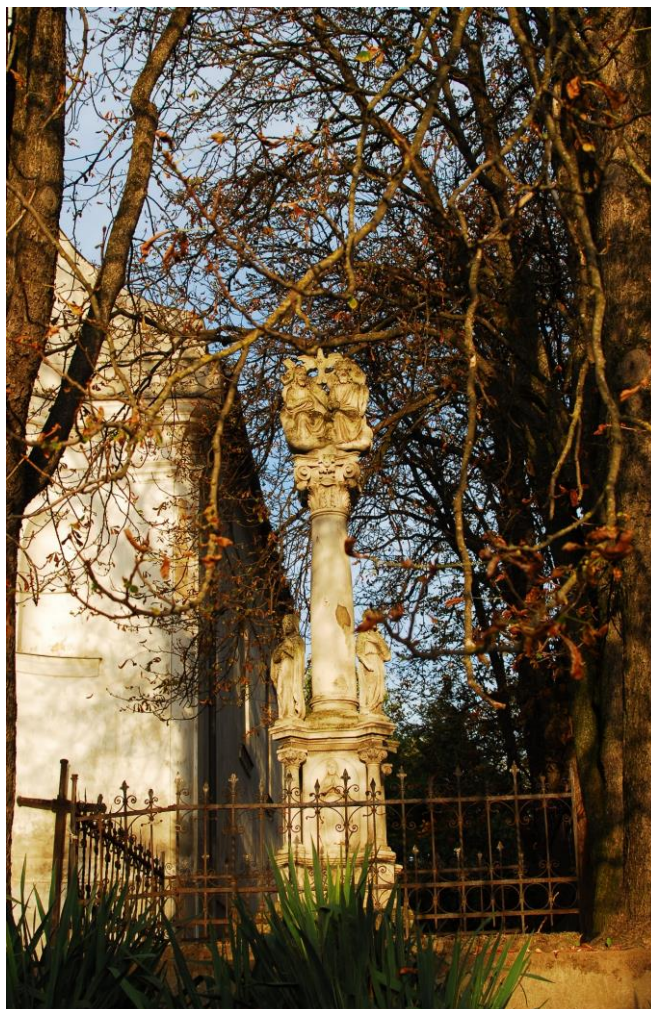

6

UTCÁK, TEREK

A település közterei rendezettnek mondhatók. A házak előkerttel csatlakoznak az utcához, ahol az út mellett szintén zöldfelület található.

A település gondozott előkertjei a településkép meghatározói.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK, SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK

A településközponti részeken a színes fényreklám helyett a hagyományos cégek elhelyezése javasolt.

A színes, nagyméretű molinók, kerülendő.

A kép nem a településen készült.

A temetőben lévő régi kőkeresztek, gondozásra javasoltak.

A kép nem a településen készült.

IMPRESSZUM

SOMOGYEGRES KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Postai címe: 8666 Somogyegres, Petőfi utca 3.

Telefon: +36 84-385-172

Polgármester: Lakatos Zsoltné

Főépítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: somogyegres@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Dinnyés Magdolna

SZÖVEG: Németh István, Dinnyés Magdolna

FOTÓ: Farkas István, Németh István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Dinnyés Magdolna

Somogyegres, 2017. december 14.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amely a település arculatát, karakterét pozitív irányba módosíthatja.

A kézikönyvben kerülendő példaként csatolt fényképek nem a településen szereplő részleteket mutatnak!